

De duizendpoot bij Natuur- en Milieueducatiecentrum De Ulebelt in Deventer kun je met veel mensen tegelijk bespelen.

Bijzonder speelelement:

Samen buiten muziek maken

Hans van Dorp, Klank- en Vormgeving, www.hansvandorp.com.

Of het nu op een speleplek is, bij een zorginstelling of kinderboerderij: met de muziekinstrumenten van ontwerper Hans van Dorp voeg je een bijzonder speelelement toe aan de buitenruimte. Je kunt de instrumenten in je eentje bespelen, maar samen wordt het een stuk leuker én spannender.

Tekst Miranda Vrolijk

Beeld Marcel Roelofs en Hans van Dorp

Hans van Dorp uit Amsterdam bouwt muziekinstrumenten voor de buitenruimte. De uiteenlopende slaginstrumenten hebben gemeenschappelijk dat het leuker wordt naarmate je met meer mensen erop speelt. De zogenoemde metallofoon is zijn paradepaardje. In 2011 ontwierp hij de eerste voor het Diemberbos en onlangs heeft hij er één in Natuurspeeltuin Voorschoten geplaatst.

De metallofoon bestaat uit een reeks grillig gevormde stammen met elk een stalen plaat. Deze vormen de toetsen waarop je kunt slaan. Afhankelijk van het formaat daarvan varieert de toon van hoog naar laag. Achter de toetsen heeft Van Dorp holtes uitgefreesd. Deze klankkasten zijn in dezelfde toon gestemd als

de toets ervoor, waardoor de klank wordt versterkt. Het aantal stammen kan variëren: zo telt de metallofoon in het Diemberbos 22 palen en die van Voorschoten 5. Met gevonden takken kan het muziekinstrument worden bespeeld. Hoe meer palen, hoe meer mensen er tegelijkertijd op kunnen spelen. Zo kunnen ouders samen met hun kinderen een bekend riedeltje als Vader Jacob spelen, maar ook zelf een melodie 'componeren'.

Het samen spelen, het elkaar nodig hebben, vindt Van Dorp belangrijk. „Het is één van de grootste kunsten van het menszijn, maar ook een hele uitdaging. Het is tegelijkertijd geweldig om te leren én heel lastig om te beheersen.” Daarnaast vindt de instrumentenbouwer ook het mengen van generaties belangrijk. „Dat ouders samen met hun kinderen kunnen spelen en dat je er, ongeacht je leeftijd, lol aan kunt beleven.”

Ronde vorm is uitnodigend

Om het samenspel nog meer te stimuleren, maakt Van Dorp voor zijn instrumenten graag gebruik van een ronde vorm. „Die is heel uitnodigend om er samen omheen te spelen vanwege het

contact met elkaar.” Een voorbeeld is het waterorgel bij een kinderboerderij in Amsterdam-Noord. Dit instrument is gebouwd in een waterput en bestaat uit een reeks orgelpijpen die qua formaat oplopen van klein naar groot (zie foto op pag. 20). Ze hangen aan een veer in het water en door ze naar beneden te drukken, ontstaat geluid. Afhankelijk van de grootte van de groep kun je met elkaar afspreken dat ieder een aantal pijpen bedient.

Ave Maria

Het lukt iedereen wel om geluid uit het waterorgel te krijgen; afhankelijk van de muzikaliteit van de beoefenaar zal dit meer of minder prettig in het gehoor liggen. Voor Van Dorp vormt dat precies de uitdaging bij het ontwerpen van zijn instrumenten. „Om ze zo te maken dat dat er enerzijds Beethoven op gespeeld kan worden, maar dat anderzijds ook de muzikaal ongeschoolde voorbijganger er lol aan kan beleven.” Dat na de opening van het waterorgel het drie muzikale collega's lukte om het Ave Maria van Bach/Gounod erop te spelen, vervulde Van Dorp dan ook met trots. „Terwijl er soms

ook kinderen op staan te hengsten, daar moet je ook rekening mee houden, zij kunnen nog minder goed doseren.”

Met vijftien man tegelijk

Vaak werkt Van Dorp samen met ontwerpers van speleplekken, met de inmiddels gepensioneerde Huub van der Laan van Speelmij bijvoorbeeld of Suzanne van Ginneken van Designstudio Van Ginneken in Leiden. Zij ruimen in hun ontwerp dan plek in voor een instrument. Ook werkt hij rechtstreeks voor opdrachtgevers. Natuur- en milieueducatiecentrum De Ulebelt in Deventer bijvoorbeeld, vroeg vorig jaar om een instrument van zijn hand. Dat is de duizendpoot geworden, een lange golvende xylofoon uitgevoerd in hout. De lengte en de dikte van de houten toetsen bepalen de toonhoogte; ze verlopen van kort naar lang. Vanaf beide zijden is het instrument bespeelbaar zodat je wel met vijftien man tegelijk kunt spelen.

Hoewel het geluid dat de stalen toetsen voortbrengen doorgaans als heel prettig wordt ervaren, heeft Van Dorp in dit geval een concessie gedaan aan de wens van de buurtbewoners die geluids-

De metallofoon in het Haarlemmermeersebos. Hier hangen verschillende speelstokken aan het instrument zelf. Met gevonden takken is de metallofoon ook prima bespeelbaar; daar kiest Van Dorp meestal voor, omdat losse speelstokken vaak snel zijn verdwenen.

Op het ronde waterorgel bij een kinderboerderij in Amsterdam-Noord kun je gezamenlijk het Ave Maria spelen.

Van Dorp heeft ook zitmeubilair ontwikkeld waarop je muziek kunt maken, zoals dit bankje bij een Belgisch verzorgingshuis.

overlast vreesden. Daarom zijn de toetsen niet van staal maar van hout. „Als je niet hecht aan een zuivere toon, kan dat materiaal prima”, zegt van Dorp. „Met staal blijft een toon jaren op stemming, maar onder invloed van het weer zal de toon uit houten toetsen toch enigszins veranderen, omdat hout zich volzuigt met water.” Het meermaals behandelen met bijvoorbeeld lijnolie helpt overigens wel.

Alle instrumenten bouwt Van Dorp zelf, wat een arbeidsintensieve klus is. Bij het plaatsen van de instrumenten krijgt hij daarom graag hulp van vrijwilligers. Voor de duizendpoot in Deventer moesten bijvoorbeeld ruim zestig gaten in de grond geboord worden voor de pootjes, daar hebben veel vrijwilligers bij geholpen.

Gezamenlijk bouwen

Momenteel ontwikkelt Van Dorp een workshop waarbij de deelnemers gezamenlijk aan bijvoorbeeld een metallofoon bouwen. Het instrument blijft dan op de locatie staan waar de workshop plaatsvindt. Waar maak je de ophangpunten van de toetsen en welk formaat

moeten de holtjes hebben? Dat zijn vragen die tijdens zo'n workshop aan de orde kunnen komen. Volgens Van Dorp kan iedereen leren om een instrument te bouwen. „Daar zijn een paar trucs voor en er bestaan tegenwoordig apps waarmee je makkelijk toonhoogtes kunt meten en je kunt ook je gehoor trainen.”

Van Dorp blijft zijn buiteninstrumenten doorontwikkelen. Zo heeft hij voor een zorginstelling in België bankjes ontworpen waarvan zowel het zitge-

deelte als de rugleuning bespeelbaar zijn als xylofoon. Ook werkt hij aan een horizontale ronde metallofoon. „Niet elk instrument werkt meteen, dan is bijvoorbeeld niet helemaal duidelijk hoe je hem moet bespelen. Daar moet ik dan verder mee.” Over het algemeen heeft Van Dorp veel eer van zijn werk. „Mijn instrumenten vormen een bijzonder element in de openbare ruimte, doorgaans krijg ik erg enthousiaste reacties.” <

Praktisch

Geschikte plek?

Of een plek geschikt is voor een muziekinstrument hangt uiteraard van meerdere factoren af. Bijvoorbeeld van de akoestiek. Van Dorp: „Hoe zit het met de weerkaatsing van het geluid? Wanneer een instrument midden tussen flatgebouwen staat, kunnen bewoners het geluid te hard vinden.” Ook is het belangrijk om te weten hoe toegankelijk het muziekinstrument is. „Hoe groot is bijvoorbeeld de kans dat jongeren 's nachts erop gaan spelen en omwonenden er last van zullen hebben?”

Materialen

Voor zijn instrumenten maakt Van Dorp graag gebruik van natuurlijke materialen. De stammen van de eerste metallofoon zijn bijvoorbeeld gemaakt van Robinia-hout. „Die staan er nog steeds goed bij.” Larix en Douglas vindt hij ook prettige houtsoorten om mee te werken, alleen gaan die wat minder lang mee. De toetsen zijn gemaakt van dik staal uit de scheepsbouw. Voor het losjes bevestigen van de stalen toetsen gebruikt Van Dorp afhankelijk van de gewenste hufterbestendigheid gewone houtdraadbouten, Woodies, of draadeind met breekmoeren.